

Handläggare
Anna Colliander
Telefon: 0850825243

Till
Socialnämnden
2021-02-16

Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

Svar på remiss från kommunstyrelsen Dnr KS 2020/1767

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen avseende remiss om utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd
2. Omedelbar justering

Fredrik Jurdell
socialdirektör

Veronica Wolgast Carstorp
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat remiss av promemorian - Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd. I promemorian föreslås ändringar i socialförsäkringsbalken, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Förslaget på lagändringar syftar till att Försäkringskassan och kommunen ska kunna neka utbetalning av ersättning till assistansanordnare som saknar tillstånd från IVO. Promemorian föreslår också att informationskedjan mellan IVO och kommunen stärks samt att kommunen föreslås bli skyldig att meddela IVO när en enskild antas bedriva verksamhet utan tillstånd.

Socialförvaltningen i Stockholm stad ställer sig positiv till utredningens förslag och tror att utbetalning av ersättning endast till assistansanordnare med tillstånd kommer att öka tryggheten för den enskilde och bidra till minskat fusk och missförhållanden inom personlig assistans. Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på remissen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat remiss av promemorian - Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd. Övriga remissinstanser är Stadsledningskontoret, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd och Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande sociala frågor och juridiska avdelningen- social- och skoljuridiska enheten. Ärendet har behandlats i förvaltningsgrupp den 20 januari 2021. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 21 januari 2021.

Ärendet

I promemorian föreslås ändringar i socialförsäkringsbalken, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Ändringarna som föreslås gälla är:

- Försäkringskassan och kommunen får möjlighet att neka utbetalning av assistansersättning eller ersättning för personlig assistans till verksamhet som saknar tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) att bedriva verksamhet.
- Försäkringskassan och kommunen föreslås få skyldighet att informera IVO när en enskild antas bedriva verksamhet utan tillstånd.
- IVO föreslås få en skyldighet att informera berörda kommuner när ett tillstånd att bedriva personlig assistans återkallas.
- IVO föreslås få större möjligheter att begära in information i tillsynsärenden.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2021.

Grundläggande reglering av personlig assistans

Assistansreformen, som trädde i kraft den 1 januari 1994, har medfört stora möjligheter till självbestämmande och inflytande över den egna livssituationen för personer med omfattande funktionsnedsättningar. Ett syfte med införandet av personlig assistans var att ge den enskilde möjlighet att själv avgöra i vilka

situationer och vid vilka tillfällen som hjälp ska ges av en personlig assistent¹. Stödformen är knuten till personen och inte till någon viss verksamhet².

Kommunerna och staten har ett delat ansvar för kostnaden för personlig assistans. Det kommunala stödet lämnas som en insats enligt LSS om de grundläggande behoven understiger 20 timmar och kan bestå av antingen biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans.

Det statliga stödet lämnas i form av ett bidrag, assistansersättning, och beviljas av Försäkringskassan till den person som behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § LSS (51 kap. 3 § SFB).

Kommunen har ett basansvar för insatsen personlig assistans. Kommunen måste därmed alltid vara beredd att ombesörja att personlig assistans kan tillhandahållas eller, om den enskilde vill ordna insatsen på annat sätt än genom kommunen, ge ekonomiskt stöd till skäliga kostnader.

Tillstånd

En enskild person som yrkesmässigt bedriver verksamhet där personlig assistans anordnas måste enligt 23 § lagen om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning (LSS) ha ett tillstånd från IVO. Kravet på tillstånd gäller oavsett om ersättningen är beviljad som assistansersättning från Försäkringskassan eller som biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd för sådan assistans (9 § 2 LSS).

Kravet på tillstånd för att bedriva verksamhet med personlig assistans infördes för att värna den assistansberättigades trygghet vid insatsen³. Förslaget lades fram av Assistanskommittén i betänkandet på de assistansberättigades uppdrag. Tillstånd för att bedriva personlig assistans i form av ett företag utfärdas av IVO, som också utövar tillsyn över hur verksamheten bedrivs.

Återkallande av tillstånd

I september 2020 fanns det cirka 980 privata assistansanordnare med tillstånd. IVO återkallade under 2019 tillståndet för fyra verksamheter som bedrev personlig assistans⁴. Under 2018 återkallades 13 tillstånd⁵ och 2017 16 tillstånd⁶. De vanligaste

---

¹ prop.1992/93:159 s. 64

² prop. 1992/93:159 s. 62

³ prop. 2009/10:176 s. 2

⁴ IVO:s rapport Vad har IVO sett 2019? s. 58

⁵ IVO:s rapport Vad har IVO sett 2018? s. 41

⁶ IVO:s rapport Vad har IVO sett 2017? s. 32

orsakerna till att tillstånd för anordnare av personlig assistans återkallas är ekonomisk misskötsamhet eller att bolaget försatts i konkurs.

När IVO återkallar ett tillstånd för en assistansanordnare informerar idag IVO Försäkringskassan som i sin tur informerar den assistansberättigade och kommunen. För personer som har stöd i form av personlig assistans från kommunen finns inte samma informationskedja. Anledningen är att IVO inte har uppgifter om i vilken kommun assistansanordnaren bedriver verksamhet.

Kommunen och Försäkringskassan har idag ingen skyldighet att informera IVO om de misstänker att en enskild bedriver assistansverksamhet utan tillstånd.

Utbetalning av ersättning

Huvudregeln är att såväl ekonomiskt stöd till assistans som assistansersättning betalas ut direkt till den assistansberättigade. Om den enskilde begär det kan assistansersättningen betalas ut till den assistansanordnaren som den enskilde valt. Genom att anlita en enskild anordnare för att utföra personlig assistans träffar den assistansberättigade ett avtal med anordnaren om köp av en tjänst.

Enligt gällande bestämmelser kan Försäkringskassan neka ersättning till assistansanordnare som saknar tillstånd, men inte om ersättningen betalas ut till den försäkrade⁷. Anordnare kan därför få ersättning för utförd personlig assistans, trots att de inte har tillstånd att utföra den, så länge de erhåller ersättningen från den försäkrade istället för att få den utbetald direkt från Försäkringskassan. Försäkringskassan kan inte heller neka utbetalning i de fall en försäkrad själv anställer sina assistenter eller om en kommun eller region som bedriver assistansverksamhet inte anmält detta till IVO.

Frånvaron av en bestämmelse som hindrar utbetalningar i sådana fall bedöms öka risken för fusk och missförhållanden inom verksamheter som bedriver personlig assistans.

Konsekvenser för den enskilde

Stärkta krav på tillstånd är att värna skyddet om den assistansberättigade. Genom att säkerställa att assistansanordnaren uppfyller vissa krav ökar tryggheten för assistansberättigade.

Genom att informationskedjan från IVO till kommunen om tillstånd för assistansanordnare stärks kommer den enskilde att snabbare få information om indraget tillstånd. Risken att den assistansberättigade snabbt behöver ordna sin assistans på annat sätt

---

⁷ Högsta förvaltningsdomstolens dom den 21 februari 2019 i mål 6518-17

finns redan idag och bedöms inte öka med förslaget. Med hänvisning till kommunernas basansvar för insatsen personlig assistans ska den assistansberättigades behov av hjälp och stöd alltid kunna tillgodoses.

Om det finns särskilda skäl ska ersättning för assistans få betalas ut även när verksamheten saknar tillstånd. Den enskilde ska inte riskera att försättas i en utsatt situation. Det kan till exempel gälla under en övergångsperiod när assistenter hos ny assistansanordnare introduceras.

Jämställdhetsanalys

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för jämställdheten mellan flickor och pojkar eller kvinnor och män. Pojkar och män har assistansersättning i högre grad än flickor och kvinnor. I december 2019 var 45 procent av de som hade assistansersättning flickor eller kvinnor och 55 procent var pojkar eller män⁸. År 2019 hade totalt 270 personer personlig assistans i Stockholm stad. Av dem var 125 kvinnor och 145 män⁹.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Socialförvaltningen i Stockholm stad ställer sig positiv till utredningens förslag och tror att utbetalning av ersättning endast till assistansanordnare med tillstånd kommer att öka tryggheten för den enskilde och bidra till minskat fusk och missförhållanden inom personlig assistans.

Socialförvaltningen ser även positivt på att kommunen föreslås få skyldighet att informera IVO när en enskild antas bedriva verksamhet utan tillstånd samt att informationskedjan från IVO om indragna tillstånd stärks.

Socialförvaltningen kan konstatera att regleringen om tillstånd inte gäller för enskilt anordnad assistans. Kommunen och tillsynsmyndigheten saknar i dessa fall möjlighet att följa upp om den enskilde får assistans av god kvalitet. Detta leder till fortsatt bristande insyn och trygghet för den enskilde.

Bilaga

Promemoria- Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd.

---

⁸ Försäkringskassans rapport Försäkringskassan, Socialförsäkringen i siffror 2020, s. 47

⁹ Socialtjänstraporten 2019, Stockholm stad